

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔՈՎ

Ներկայ ժամանակներուն, այս երեքհազարամեակի ընդունիչ յատկանիշներէն է, մէկ կողմէն եկեղեցական ինքնութեան համայնատարած նկարագրի գիտակցութեան առաւել աճումը եւ միւս կողմէ՝ զարգացող համոզումը անոր էականութեան որ, երբեք չէ կադապարուած օրէնքներու յայտարարով մը, այլ երեւոյթներէն անդին, դէպի իր գոյութեան հիմքին առաջնորդող գորութեան ընթացք մը լինելութեան, աստուածակեդրոն եւ քրիստոսակեդրոն բացուածքով, տալու համար նոր տարածականութիւն մը մարդու աստուածաստեղծ արարածային գոյութեան որ Քրիստոսի յայտնութեամբ կը ստանայ իր գոյութեան վախճանարանական կոչումին լրիւ իմաստը:

Յատկապէս 1965-էն ասդին, Վատիկանեան Բ. Տիեզերական Ժողովէն ետք, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի եկեղեցիներու միջեւ կատարուած փոխադարձ հանդիպումներն ու գիտաժողովները որոշ ենթահոգ մը պատրաստեցին արդիւնաբեր երկխօսութեան մը որ իր հետեւողական ընթացքով եւ յարատեւութեամբ, միշտ աւելի նպաստեց լրջօրէն նկատելու եւ ուսումնասիրելու փոխադարձ եկեղեցարանական ըմբռնումները, խորացնելու համար անոնց քրիստոսակեդրոն եւ առաքելական նկարագրի էական յատկանիշները, միշտ նկատի ունենալով նոյն եկեղեցիներու աւանդական հարուստ պաշարը, ժառանգած՝ առաքելական շրջաններէ եւ զարգացած յաշորդարար, սրբակրօն Առաջնորդներու եւ եկեղեցականներու կենցաղով եւ ներդրումներով:

Այս դրական եւ արդիւնաւէտ գործունէութեան զուգահեռ, որոնք անտարակոյս նոր հորիզոններու դիմաց կը դնէին Քրիստոսի Եկեղեցին, իր աշխարհագրական քառաթեւ բացուածքով, սկիզբ առաւ Եկեղեցապետներու միջեւ փոխադարձ այցելութիւններու ուղադրաւ երեւոյթ մը որ, պարզ ու պատշաճօղական կամ

անձնական ձեռնարկ մը ըլլալէ աւելի խորհրդանշական հանդիպումներ էին եկեղեցիներու միջեւ, որոնք՝ սկզբնականօրէն մէկ, յաջորդաբար բաժնուած էին իրարմէ, երբեմն դաւանարանական բանաձեւումներու յարուցած տարակարծութիւններու հետեւանքով, բայց յատկապէս փոխադարձ հասկացողութեան առաջնորդող երկխօսութեան մը բացակայութեան պատճառով, առանց սակայն խզելու Քրիստոսակեդրոն Հաւատքի միութիւնը, Առաքելական դարձութեամբ հիմնուած եւ հաստատուած իրբեւ հասարակաց նշան ինքնութեան:

Հանդիպումներ հետեւաբար, փոխադարձ եղբայրական սիրոյ իրբեւ արտայայտութիւն եւ դրական քայլ ու բացուածք դէպի հոգեւոր ամբողջական հաղորդութեան մը առաջնորդող, իրենց գոյութեան յատկանիշ հաւատքի էտարրերով, որոնք կը խարսխուին ու կ'իմաստաւորուին Քրիստոսի խորհրդապաշտ մարմնի իրաւութեամբ, որուն՝ ամէնքով կը դաւանին ըլլալ գիտակից անդամները, մարտիրոսներու հոծ բազմութեամբ եւ արիւնով պատուաստուած:

Հանդիպումներ հետեւաբար որոնք կը կատարուին աւետարանական հոգիով ոչ լոկ իրբեւ Եկեղեցապետներ այլ նաեւ եւ յատկապէս իրբեւ հոգեւոր անձեր, որոնք իրենց պատկան եկեղեցական ու ազգային հաւաքականութիւններու ընծայած փոխադարձ փորձառութիւններէն ու յանձնառու պատասխանատուութիւններէն անդին, կ'ապրին Քրիստոսի հետ ունեցած իրենց նաեւ անձնական հանդիպումի հարուստ փորձառութիւնը եւ ասոր առաջարկած հրամայականներու նուիրականութիւնը այնպէս ինչպէս կ'ապրէր եւ կը գործէր մեծ Առաքելալ Քրիստոսի Պօղոս, երբ կ'արտայայտուէր ըսելով. «Քրիստոսի սէրը կը ստիպէ մեզ»: Այս կնիքն ու նկարագիրը ունեցող հանդիպումներու ընթացքին կը մաքրուին ու կը սրբազրուին պատմութեան ազօտ էջերը որոնք կը կրեն հնութեան թերութիւնները, եւ ուր դիմացինը կ'ընկալուի իբրեւ այլ «ոմն Քրիստոս», ուր կը վերակազմուի, դարերու ընթացքին հատումներու ենթարկուած, անձեռագործ պատմուհանը Քրիստոսի իր վայելչութեամբ, որով կը շնչէ Քրիստոսի «խորհրդական մարմինը» եւ կը դառնայ կենսունակ ներշնչում, որպէսզի իր անդամները գործեն համերաշխօրէն եւ ներդաշնակ, գերազանցելով ամէն կարգի խութերն ու անհասկացողութիւնները, որոնք կը պահանջեն լուծումներ՝ տրուած՝ աւետարանական հոգիով, այսօրուան մարդուն, իրբեւ կատարեալ

վկայութիւնը Քրիստոսի սիրոյն հետեւորդ եւ անոր կամքին գործադիր Եկեղեցիի մը:

Ահա այս հոգեւոր տեսլականով է որ այսօր կը կատարուին եկեղեցապետներու հանդիպումները եւ ասով կ'իմաստաւորուին անոնց եկեղեցապատմական տարողութիւնն ու հանգամանքը: Ասով է որ գործնականօրէն խօսուին կը դառնայ աւետարանական «մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի» կենցաղային պատգամը, որուն ծարաւի է այսօր մեր օրերու մարդը իր գոյութեան, անձնական ու ընկերային պահանջներու բոլոր մակարդակներու վրայ, որուն Քրիստոսի Եկեղեցիին ղերակատարն ու օրինակը պէտք է հանդիսանայ իր աստուածային կոչումով եւ Քրիստոսի աղօթքով սրբագործուած «Զի եղիցին մի», որպէսզի խաղաղութիւնը որ կը բաշխեն անոնք ժողովուրդին ըլլայ իրաւ խաղաղութիւնը Քրիստոսի: «Իմ խաղաղութիւնս կու տամ ձեզի», սիրոյ Աւետարանին հաշտարար հոգիի ընծայած խաղաղութիւնը, որով կ'իրագործուի իւրաքանչիւր մարդու միջեւ փոխադարձ հաշտութիւնն ու միութիւնը Հօր Աստուծոյ հետ՝ միջնորդութեամբ Որդիին եւ աստուածաբուն սիրոյ Հոգիին:

Ահա այս հոգիով եւ առաքելութեամբ է որ 1970 թուականներէն առդին Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կաթողիկոսները կատարեցին Հովուապետական նշանակալից եւ անկիւնադարձային այցելութիւններ զանազան Եկեղեցիներու հետ եւ յատկապէս Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ քահանայապետներուն հետ, Հռոմի մէջ: Արդարեւ յետ Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովին, ուր Սուրբ Հոգիի առատագեղ շնորհքներու հոսանքով նոր բացուածք առաջարկուեցաւ երթալու զէպի այսօրուան մարդը, ընդգրկելու համար զինք Եկեղեցւոյ խորհուրդէն ներս եւ մօտենալու քոյր Եկեղեցիներուն, սիրոյ համամիութենական նոր տեսլականներով: Այս տեսլականով ներշնչուած, 1970-ի Մայիսին Ն.Ս.Ս.Տ.Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը սկզբնաւորէր պաշտօնապէս աւետարանական ու համամիութենական հոգիով եկեղեցական այցելութիւններու այս ընթացքը, հանդիպելով Պօղոս Զ. Հռոմի Սրբազան Քահանայապետին եւ 1996-ին Ն.Ս.Ս.Տ.Տ. Գարեգին Ա. իր կարգին եղբայրական այցելութիւն կու տար Յովհաննէս Պօղոս Բ. ալեգարդ Քահանայապետին որ տարի մը առաջ 1995-ին հրատարակած էր «Որպէսզի մէկ ըլլան» (Ut unum sint) Համամիութենական (oecumenique) եւ Միջեկեղեցական նոր հորիզոններ պարզող եւ առաջարկող նշանակալից Շրջաբերականը:

1997-ի Յունուարին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսը Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. նոյնպէս կը կատարէր Հոփուապետական իր պաշտօնական այցելութիւնը Հռոմ, եկեղեցական շքախումբով եւ աշխարհական պատուիրակութեամբ, հանդիպում ունենալու Յովհաննէս Պօղոս Բ. Սրբազան Քահանայապետին հետ, եւ 2008-ի Նոյեմբերին կը հանդիպէր այս անգամ Բենեդիկտոս Ժ.Ձ. Քահանայապետին, վերահաստատելով Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ներկայութիւնը քրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաքելական կառոյցներէն ներս թէ՛ իբրեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ թէ՛ իբրեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Ընդհանուր Նախագահ:

2000-ի Նոյեմբերին, այս անգամ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. իր ընտրութենէն (Հոկտ. 1999) տարի մը ետք, եկեղեցական մեծ շուքով կու գայ Հռոմ հանդիպելու Յովհաննէս Պօղոս Բ. Սրբազան Քահանայապետին, առաւելապէս ամրացնելու սիրոյ եւ եղբայրական յարաբերութիւնը, որ սկզբնաւորած էին եւ ցուցաբերած՝ զինք կանխող Սուրբ Էջմիածնի հոգեւոյն Հայրապետները, նոր սլացք ու աշխուժութիւն տալու Միջեկեղեցական եւ ասոր արդիւնք քոյր Եկեղեցիները դէպի ամբողջական հաղորդութեան լրումին առաջնորդող նախաձեռնութիւններուն: Այս առիթով իբրեւ խորհրդանշ յոյն հանդիպումի եկեղեցադրոշմ հանգամանքին, Յովհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետը կը յանձնէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի սրբազան մասունքները, որոնք միջին դարերուն հասած էին իտալական ափերը եւ հուսկ ամփոփուած ու խնամքով պահուած Նափուլի քաղաքի կարմեղական կոյսերու վանքը: Յովհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետի այս սիրալիր արարքը գործնական արտայայտութիւնն էր եկեղեցական եղբայրութեան հաստատ համոզումներուն, հիմնուած՝ քրիստոնեայ եկեղեցիներու հասարակաց քրիստոսադրոշմ Հաւատքին վրայ: Գրիգոր Լուսաւորիչ սուրբ Հայրապետի մասունքներու վերադարձը դէպի իր մայր հայրենիքը՝ Հայաստան, Յովհաննէս Պօղոս Սրբազան Քահանայապետը կը նկատէր կարեւոր քայլ մը դէպի ամբողջական հաղորդութիւն երկու Եկեղեցիներուն միջեւ, իբրեւ կատարումը Քրիստոսի աղօթքին «Զի իցեն մի՛ որպէս եւ մեք մի եմք» (Յովհ. Ժէ, 22):

Սիրոյ փոխադարձ այս ջերմ յարաբերութիւնները կը մղեն Յովհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետը որ իր կարգին ճանապարհորդէ դէպի Հայաստան, 25 Սեպտեմբեր 2001-ին, այցելելու

Հայոց Լուսաւորիչ Հայրապետի տեսիլին ծնունդ Միածնաչէջ Խորանը լուսոյ եւ հանդիպելու նոյն Խորանին ծառայող Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան 132-րդ գահակալին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ.-ի: Պատմականօրէն մեծ էր նշանակութիւնը այդ տիեզերահռչակ Քահանայապետին այցելութիւնը, առաջինը եւ ցարդ միակ Քահանայապետը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ որ, հազիւ իջած հայոց հողին վրայ համբուրեց մարտիրոսներու արիւնով սրբացած այդ հողը եւ անվարան յայտարարեց «մեծ եղեռնը հայոց» ողբալի իրաւ «Ցեղասպանութիւն»: Նոյն սրբալոյս Քահանայապետը ընդառաջելով Կաթողիկէ Հայոց Գերերջանիկ Հոգեւոր Տիրոջ Ներսէս Պետրոս ԺԺ. կաթողիկոս Պատրիարքին մեծ գոհունակութեամբ ընդունեցաւ որ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի արձանը գրաւէ իր պատուարժան վայրը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մայր Աթոռ Սուրբ Պետրոս Առաքելի եկեղեցւոյ կողքին իբրեւ յայտնի ապացոյց հայոց ուղղափառ հաւատքին եւ նշան յարգանքի հանդէպ հայոց Եկեղեցւոյ մեծ Հայրապետին որ Թագէտս ու Բարթողիմէոս առաքելներու քարոզութեամբ սկզբնաւորուած Հայոց եկեղեցւոյ կենսունակութիւն ու շունչ տուաւ, Ոգի Հայկազեան, որով դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը մշտապէս վերանորոգուեցաւ եւ եղաւ կենդանի վկայութիւն՝ իր պատմութեամբ՝ անոր ճշմարտացիութեան թէ իբրեւ Եկեղեցի եւ թէ իբրեւ Հայ Ազգութիւն:

2008-ի Մայիսին անխոնջ ու հեռատես Ամենայն Հայոց Հայրապետը Գարեգին Բ. դարձեալ կու գար Հռոմ հանդիպելու համար այս անգամ Բենեդիկտոս ԺԶ. Սրբազան Քահանայապետին որ, 19-ը Ապրիլ 2005-ին կ'ընտրուէր Քահանայապետ (265-րդ) Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, յաջորդելով Յովհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետին: Շնորհաւորական արտայայտութիւններէն անդին, Ամենայն Հայոց Հայրապետը հանդիպելով նորընտիր Քահանայապետին կը վերանորոգէր հայոց Եկեղեցւոյ սիրոյ եւ եղբայրութեան կապերը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հետ, հետեւեալ խօսքերով: «Սիրելի եղբայր ի Քրիստոս ամենախնամ Աստուծոյ Աջին օրհնութեամբ այսօր ահա կողք կողքի կանգնած ենք ամրացնելու եւ վկայութիւն տալու մեր եկեղեցիներու միջեւ գոյացող եղբայրական սիրոյն: Հաւատարիմ Եկեղեցւոյ սուրբ հայրերուն եւ անոնց կտակին, հակառակ մեր տարբերութիւններուն եւ իւրաքանչիւրութիւններուն, հարկ է որ մենք առաւելապէս նկատի ունենանք եւ կարեւորութիւն տանք այն կէտերուն որոնք մեզ կը միացնեն իրարու: Յատկապէս հաճելի է մեզի հաստատել թէ

սիրոյ Հոգին եւ համագործակցութիւնը, Հայ եւ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու միջեւ, կը գտնէ իր շօշափելի արտայայտութիւնը մեր օրերուն, համաձայն սաղմոսերգուն «Զի բարի կամ զի վայելուչ, զի բնական եղբարք ի միասին» (Սղմ. ՃԼԲ):

Արդարեւ Վատիկան Բ Տիեզերական ժողովի «Համամիութեան» նուիրուած վճռագիրը յստակօրէն կը հաստատէ թէ խիստ ու համատարած միաձեւութիւնը խորթ է Կաթողիկէութեան՝ բնութեան իրրեւ այդ. եւ Յովհաննէս Պօղոս Բ. Սրբազան Քահանայապետը իր կարգին, խօսելով առկայ եկեղեցական բաժանումներու եւ անոնց ունեցած տարբերութիւններու մասին, իր «Որպէսզի Մէկ ըլլան» Շրջաբերականին մէջ այսպէս կը յայտարարէր թէ «Համամիտ Պօղոս Զ-ի կողմէ արտայայտուած յոյսին, մեր բացայայտ նպատակն է վերահաստատել միասնաբար (այսինքն քոյր եկեղեցիներու հետ) ամբողջական միութիւն՝ օրինաւորուած տարբերութիւններով». եւ ցոյց տալէ ետք թէ այդ տարբերութիւնը բան մը չէ որ դժուարահաճօրէն պէտք է թոյլատրուի այլ մանաւանդ թէ խորքին մէջ ատկկա յատկութիւն մըն է որ, մեծապէս կը զօրացնէ Եկեղեցւոյ կենսունակութիւնն ու առաքելութիւնը, «Օրինաւոր տարբերութիւնը ոչ մէկ կերպով կը հակասէ Եկեղեցւոյ միութեան, մանաւանդ թէ աւելիով կը զեղեցկացնէ անոր պերճանքը եւ մեծապէս կը նպաստէ իր առաքելութեան լրումին» (անգ. պրբր. 50):

Իր կարգին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ակնարկելէ ետք Հայաստանեայց Առաքելական եւ Հռոմէական Կաթողիկէ եկեղեցիներու պատմական յարաբերութիւններու մասին կը նշէր թէ ինչպէս Վազգէն Ա. եւ Գարեգին Ա. Հոգեւոյս Վեհափառ Հայրապետներով նոր էջ մը կը բացուէր սիրոյ եւ եղբայրական յարաբերութիւններու եւ համագործակցութեան Հոգիի, քոյր եկեղեցիներու միջեւ եւ որ ահա այս այցելութիւնը կ'ուզէր ըլլալ անոնց շարունակութիւնն ու ամրապնդումը, որովհետեւ «Քոյր եկեղեցիներու համագործակցութիւնը մեր ժամանակներու հրամայականն է», կը յատարարէր Գարեգին Բ. վեհափառը, եւ իր հայրապետական պատգամով ուղղուած Բենեդիկտոս ԺԶ. Քահանայապետին, անոր եկեղեցական դասին եւ հաւատացեալ ժողովուրդին, հետեւեալ աղօթական խօսքերով կը խորհրդանշէր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դիրքն ու դերը Քրիստոսահիմ Եկեղեցիէն ներս, որուն Հայրապետական այս այցելութիւնը խօսուն արտայայտութիւնն էր բարի կամքի եւ եղբայրական սիրոյ. «Կ'օրհնենք ու կը փառարանենք Սուրբ Հոգին որ սկզբնաղբիւրն

է միութեան եւ կը կերպարանափոխէ մեր քայլերը շնորհալիօրէն եղբայրութեան ուղիներու, քայլեր Աստուծոյ փառքին համար եւ Քրիստոսի սէրէն ծնունդ առած աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդկութեան բարեբեր կեանքի մը համար: Հակառակ մեր պատմական տարրեր փորձառութիւններուն, հակառակ դաւանաբանական ու մշակութային տարրերութիւններուն, մենք ամէնքս գաւակներն ենք մէկ Աստուծոյ եւ եղբայրներ ու քոյրեր իր Սուրբ Սիրոյն մէջ: Որովհետեւ մեր զանազանութիւններէն անդին մեր սիրոյ միութիւնն է որ հարազատօրէն կը վկայէ թէ՛ գաւակներ ենք Աստուծոյ»:

Անտարակոյս եկեղեցական հանգամանք վայելող այս այցելութիւններն ու հանդիպումները կը ներպարունակեն նաեւ իրենց բնութեան յատուկ նպատակակէտ մը որ, հանդիսական հանգամանք ներկայացնող երեւոյթներէն անդին, դարերու ընթացքին հետապնդուած ցանկացուած տեսանելի «Միութիւնն» է եկեղեցիներու որ, այսօր յատկապէս յետ Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովին, կը բացատրուի առաւելապէս իրրեւ ամբողջական ու կատարեալ Հաղորդութիւն (Communio) եկեղեցիներու միջեւ: Որքան որ այս եզրին եկեղեցաբանական ընդգրկումները ենթակայ են յաջորդական վերլուծումներու եւ ճշտումներու նոյնքան ալ կրնայ զարգանալ եւ ընդարձակուիլ շնորհիւ փոխադարձ ծանօթութիւններու առաջնորդող երկխօսութիւններով, գիտաշխատութիւններով եւ միասնական աղօթքի ժամերով որոնց սկզբնաքայլերը կ'առնուին արդէն փոխադարձ այցելութիւններու եւ հանդիպումներու ընթացքին, ուր Սուրբ Հոգիի առաջնորդութեամբ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կաթողիկոս Հայրապետներու եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբազան Քահանայապետներու կողմէ, կատարուեցան ու կը կատարուին միատեղ դաւանաբանական ու եկեղեցաբանական միախոհ յայտարարութիւններ ուր կը փարատին անցեալէն ժառանգուած նախապաշարումներ եւ կը յստակուի միշտ աւելի պայծառ հաւատքը Քրիստոսի եկեղեցիներուն եւ անձեռագործ պատմուճանը Քրիստոսի կը վերազանէ ներդաշնակ ու հաշտարար իր խորհրդական մարմինը ուր ամէն անդամ կը դառնայ գործօն, կենդանի պահելու համար քրիստոսահիմն, առաքելական ու Կաթողիկէ մէկ Եկեղեցին, որուն գլուխը ինքն է Քրիստոս:

Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ, ՎՐԴ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ